

**AMIR KLIKO,
TEPČIJA STIPAN BATALO ŠANTIĆ I NJEGOVO
DOBA: PRILOG HISTORIJI TRAVNIČKOG KRAJA U
SREDNJEM VIJEKU, BOSANSKI KULTURNI KRUG,
TRAVNIK 2022, 134 STR.**

U Travniku je 2022. godine iz štampe izašla knjiga pod naslovom *Tepčija Stipan Batalo Šantić i njegovo doba*. Autor je historičar, bivši uposlenik Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu, a trenutni uposlenik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu dr. Amir Kliko. Urednik monografije je doc. dr. Dženan Dautović, a recenzenti su prof. dr. Adis Zilić i doc. dr. Nedim Rabić. Knjiga je napisana na bosanskom jeziku, te osim uvodnih napomena, sadrži i tri poglavlja.

Monografija pruža sveobuhvatan uvid u život i političku aktivnost posljednjeg poznatog tepčije Bosanskog kraljevstva. Autor je ovim djelom budućim čitaocima prezentovao vrijeme i unutrašnje političke prilike koje su vladale u bosanskoj državi krajem XIV i početkom XV stoljeća, pri tome stavljajući fokus na najuticajnije vlastelinske porodice toga perioda.

U prvom dijelu knjige autor je obradio unutrašnje prilike u srednjovjekovnoj Bosni u periodu dolaska Tvrtka I na vlast, ističući pokušaj kneza Vuka da svrgne svoga brata sa vlasti, uz pomoć manjeg broja nevjerne vlastele. Autor je koristeći se spomenutim primjerom naglasio veliku sposobnost Tvrtka I kao vladara, te poslušnosti vlastele centralnoj vlasti, navodeći da je ban strogo kažnjavao neodano plemstvo na način da je znatno umanjio njihov značaj i uticaj na unutrašnje političke prilike. Dalje naglašava da je odano plemstvo sebi osiguralo moćne pozicije, pretpostavljajući da su i

lašvanski Šantići spadali u skupinu odane vlastele. Svoju hipotezu zasniva na tome da se prvi poznati Šantić spominje među svjedocima na Tvrtkovoju ispravi iz 1366. godine.

Drugi, najobimniji dio knjige posvećen je vlastelinskoj porodici Šantić i najznačajnijem predstavniku, Batalu Šantiću. Na osnovu kritičke analize sačuvanih izvora i relevantne literature, autor iznosi zaključak da je rodonačelnik ovog roda najvjerojatnije bio Ratko Šanta, koji se spominje kao svjedok u povelji bana Stjepana II Kotromanića iz 1351. godine. Obrađujući genealogiju spomenute porodice, autor je iznio mišljenje da je Batalo Šantić Ratkov mlađi sin. U podnaslovu *Neki prilozi tumačenju imena Batalo*, predstavljena su različita viđenja porijekla imena Batalo i njegovo tumačenje u arapskom i grčkom jeziku. Referirajući se na opširni popis Bosanskog sandžaka iz 1604. godine, dolazi do zaključka da je Batalo zapravo nadimak, a da se poznati tepčija zvao Stipan.

Posebno značajan dio ove tematske cjeline odnosi se na tumačenje funkcije tepčija i njihovu ulogu na bosanskom dvoru. Analizom svjedoka povelja i komparacijom sa funkcijom tepčije u srpskoj srednjovjekovnoj državi, autor je došao do drugačijih zaključaka u odnosu na neke starije istraživače, poput Mažuranića, Novakovića i Blagojevića, ističući da na mjesto spominjanja među svjedocima povelja nije uticala titula, nego osoba koja ju je nosila. Dalje odbacuje mišljenje Blagojevića da su bosanske tepčije obavljale iste poslove kao i srpske, odnosno da su se starali za vladarev zemljišni fond. Prema riječima autora, posljednji poznati bosanski tepčija Batalo Šantić obavljao je sve poslove po kojima su poznate ranije tepčije, time pobijajući tvrdnju da je ova titula nestala nastankom Bosanskog Kraljevstva.

Političku ulogu i uspon tepčije Stipana Šantića, autor je obradio komparacijom relevantne literature i povelja koje kao svjedoka

navode tepčiju Batala. Naglašava se uticaj Stipana Šantića na kreiranje unutrašnjih političkih prilika, kroz službu tri bosanska vladara i njegov značaj kao sudionika u najvažnijoj političkoj instituciji kraljevstva. Posebna pažnja posvećena je utvrđivanju posjeda kojima je tepčija Stipan gospodario. Referirajući se na fragment Batalovog evanđelja i toponime koji su se zadržali do danas, autor je došao do zaključka da je Batalo bio gospodar župa Lašve i Sane. Dalje navodi da je župu Sanu dobio kao miraz nakon ženidbe iz roda Vukčić Hrvatinić, koji su u tom periodu bili jedna od najuticajnijih vlastelinskih porodica. Pored navedenog, analizom spomenutog Batalovog evanđelja, kao i osmanskih deftera, zaključuje da je tepčija Stipan na svom posjedu imao vinograde. Tvrdnju da je Batalo Šantić krajem XIV stoljeća bio jedan od najvažnijih ljudi u kraljevstvu, autor je dodatno argumentirao u zasebnom podnaslovu *Nobilis vir Bathalus, građanin Dubrovnika*. Tu ukazuje na podatke iz Dubrovačkog arhiva koji spominju da je Batalo 13. februara 1399. godine dobio dubrovačko počasno građanstvo.

Drugi dio knjige završava iznošenjem mogućih Batalovih nasljednika i ostacima sjećanja na vlastelinski rod Šantić. Iako ne postoje sigurni podaci koji govore o nasljednicima roda Šantić, autor je analizom dostupne izvorne građe iznio genealogiju porodice Šantić, ističući da je ova vlastelinska porodica na političkoj sceni srednjovjekovne Bosne bila prisutna najmanje 110 godina. Kao ostatke spomena na rod Šantić autor navodi toponime koji su se zadržali do danas na prostorima kojima su oni gospodarili.

U trećoj, sadržajem nešto kraćoj tematskoj cjelini predstavljena su utvrđenja u župi Lašvi. Autor iznosi detaljan opis geografskog položaja, podatke o opsegu i strateškom značaju, te trenutno stanje pet uvrđenih mjesta: Toričan sjedište župe, Travnik, Kaštel, Škaf ili

Bosnić i Vrbenac. Važno je naglasiti da za Travnik i Toričan postoje pisani izvori, a za ostala utvrđenja nema sačuvanih spomena u srednjovjekovnim izvorima. Osim navedenog, u ovom dijelu autor je otvorio još neka značajna pitanja, koja se odnose na sačuvane pisane i materijalne ostatke koji govore o životu posljednjeg bosanskog tepčije. Naglašava da se gradnjom mauzoleja Stipan Šantić potrudio da osigura dugoročno sjećanje na svoju dvorsku karijeru. Zbog uništavanja i urušavanja spomenute sakralne građevine, sarkofaga i stećka, za rekonstrukciju nekadašnjeg izgleda mauzoleja i grobnice autor se koristio opisom njegovih ostataka sa početka XX stoljeća. Također, pojašnjava da je spomenuta građevina bila umjetnički dekorisana i ukrašena freskama, a da se na jednoj kamenoj gredici nalazio zapis o vlasniku grobnice. Autor se osvrće i na sačuvani fragment Batalovog evanđelja iz kojeg je crpio podatke za pisanje ove monografije. Između ostalog ističe da ovo evanđelje daje uvid u učenje Crkve bosanske, ali i umjetnost i književnost srednjovjekovne Bosne.

Na kraju autor iznosi zaključna razmatranja, uz dodatak priloga u kojem su predstavljeni dokumenti, povelje i epigrafski spomenici na koje se referirao prilikom istraživanja i pisanja ove monografije. Korišteni izvori i literatura, kao i registri ličnih imena i toponima, zaokružuju ovu problematiku. Posebna vrijednost knjige *Tepčija Stipan Batalo Šantić i njegovo doba* ogleda se u tome što je autor detaljno obradio i budućim čitaocima prezentovao sve sfere života posljednjeg bosanskog tepčije Stipana Šantića. Također, važan segment spomenute monografije je i činjenica da donosi argumente koji idu u prilog dokazivanju da se Batalo svojom sposobnošću uzdigao u red najuticajnije krupne vlastele u drugoj polovini XIV stoljeća. Iz svega navedenog, može se zaključiti da je tematika izuzetno zanimljiva i korisna, kako za historičare, tako i široj

čitalačkoj publici koja se želi upoznati s ulogom i uticajem jedne vlastelinske porodice, kao i političkim vezama između krupnih feudalaca i centralne vlasti. Kada tome dodamo i razumljiv stil pisanja, dovoljno je argumenata za čitanje ovog štiva.

Amina Parlić
Studentica II ciklusa studija Odsjeka za historiju,
Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

